

CENTRALNA BANKA
CRNE GORE

MAKROEKONOMSKI IZVJEŠTAJ CENTRALNE BANKE CRNE GORE III kvartal 2022. godine

Podgorica, 2022. godine

IZDAVAČ	Centralna banka Crne Gore Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 6 81000 Podgorica telefon +382 20/664-997, 664-269 fax +382 20/664-576
INTERNET STRANICA	http://www.cbcg.me
SAVJET CENTRALNE BANKE	dr Radoje Žugić, guverner dr Nikola Fabris, viceguverner Miodrag Radonjić, viceguverner dr Zorica Kalezić, viceguverner dr Milorad Jovović Ruždija Tuzović dr Nikola Milović
GRAFIČKA PRIPREMA	Nikola Nikolić Nikola Marđonović

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korišćenja podataka iz Izvještaja obavezno navedu izvor.

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI	7
1. REALNI SEKTOR	11
1.1. Bruto domaći proizvod	13
1.2. Djelatnosti	15
1.3. Cijene	22
1.4. Tržište rada	26
2. MONETARNA KRETANJA	31
2.1. Najvažnija kretanja u bankarskom sektoru	33
2.2. Kamatne stope banaka	52
2.3. Mikrokreditne finansijske institucije	55
2.4. Lizing društva	58
2.5. Faktoring društva	59
3. EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA	61
4. TRŽIŠTE KAPITALA	65
5. FISKALNI SEKTOR	71
5.1. Javne finansije Crne Gore	73
5.2. Budžet Crne Gore	74
5.3. Lokalna samouprava	77
5.4. Državni fondovi	79
6. DRŽAVNI DUG	81
6.1. Unutrašnji državni dug	84
6.2. Spoljni državni dug	85
6.3. Izdate državne garancije	87
6.4. Otplata državnog duga	88
7. EKSTERNI SEKTOR	89
7.1. Platni bilans	92
7.2. Spoljni dug	103
7.3. Međunarodna investiciona pozicija	106
8. MEĐUNARODNA EKONOMIJA	109
8.1. Globalna ekonomska i finansijska kretanja	111
8.2. Eurozona	114
8.3. Region	116
9. NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI	119
10. PRILOZI	123

PREGLED MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA

	2021.	Q3 2022.	%
REALNI SEKTOR			
BDP (u tekućim cijenama, u milionima eura) ¹	4.955,12	5.700,40	
Industrijska proizvodnja (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	4,9	-3,8	
Proizvodnji šumskih sortimenata iz državnih šuma (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	-48,5	63,3	
Građevinarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine-mjereno efektivnim časovima) ²	0,7	-3,1	
Zaposlenost			
Broj zaposlenih (decembar i septembar)	211.302	226.500	
Broj nezaposlenih (decembar i septembar)	57.386	44.265	
Stopa inflacije			
Potrošačke cijene godišnja stopa (decembar i septembar)	4,6	16,0	
Prosječna zarada bez poreza i doprinosa (prosjeak za period) ²	532	708	33,08
MONETARNI SEKTOR (u milionima eura)³			
Ukupni depoziti	4.201,2	4.966,4	18,21
Depoziti nefinansijskog sektora	1.199,8	1.645,0	37,11
Depoziti stanovništva	1.442,5	1.613,3	11,84
Depoziti opšte vlada	276,8	313,5	13,29
Centralna vlada	205,0	211,0	2,90
Lokalna vlada	67,2	98,6	46,67
Fondovi socijalne sigurnosti	4,5	4,0	-12,03
Depoziti finansijskog sektora	52,3	56,7	8,33
Depoziti - ostalo	1.229,9	1.337,9	8,78
Ukupni krediti	3.360,3	3.667,2	9,13
Kreditni nefinansijskom sektoru	1.157,5	1.257,3	8,62
Kreditni stanovništvu	1.431,5	1.527,5	6,71
Kreditni opštoj vladi	263,2	202,9	-22,89
Centralna vlada	227,7	170,7	-25,01
Lokalna vlada	35,5	32,2	-9,37
Fondovi socijalne sigurnosti	0,0	0,0	0,00
Kreditni finansijskom sektoru	19,9	21,7	8,98
Kreditni - ostalo	488,2	657,8	34,73
EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA			
Prosječna kamatna stopa na 91-dnevne državne zapise, posljednja			
Prosječna kamatna stopa na 182-dnevne državne zapise, posljednja	0,90%	0,90%	
TRŽIŠTE KAPITALA			
Promet na berzi (u milionima eura) ²			
Montenegro berza	46,5	50,0	
Berzanski indeksi			
MNSE10	764,72	807,87	5,64
MONEX	9.867,37	11.463,83	16,18
FISKALNI SEKTOR (u milionima eura)			
Tekući prihodi ⁴	1.535,45	1.648,56	7,37
Izdaci ⁴	1.593,92	1.709,12	7,23
Suficit/deficit ⁴	-58,47	-60,56	3,56
Eksterni državni dug (u milionima eura) ⁵	3.688,48	3.624,50	-1,73
Unutrašnji državni dug (u milionima eura) ⁵	401,54	375,25	-6,55
Dug lokalne samouprave (u milionima eura) ⁵	72,77		
EKSTERNI SEKTOR²			
Saldo tekućeg računa (u milionima eura) ²	-455,92	-478,06	
Trgovinski bilans	-1915,20	-1.994,19	
Bilans usluga	956,12	1.072,46	
% pokrića trgovinskog deficita sa ostalim saldima	76,19	76,03	
Saldo tekućeg računa u % od BDP-a	9,20		

¹ Izvor: 2021. godine MONSTAT. Za 2022. projekcije Ministarstva finansija - Izvještaj o izvršenju budžeta Crne Gore za januar - oktobar 2022 (GDSS tabela)

² Podaci za I-XII 2021. i I-IX 2022. godine

³ Od juna 2018. godine podaci u okviru monetarne statistike sastavljaju se u skladu sa novom metodologijom (https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publicacije/statistika/metodologija_2018.pdf).

⁴ Tekući prihodi i izdaci budžeta, državnih fondova i lokalnih samouprava. - Podaci za I-IX 2021. i I-IX 2022.

⁵ Shodno novom Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, koji je donijet u 2014, struktura javnog duga je promijenjena. Javni dug je definisan kao dug centralnog nivoa države (državni dug) i lokalnog nivoa (dug lokalne samouprave). Dug lokalnih samouprava isključen je iz strukture unutrašnjeg državnog duga, dok sa druge strane, u unutrašnji dug je dodat iznos koji se odnosi na dug pravnim licima i privrednim društvima. U skladu sa novim Zakonom, u kvartalnim izvještajima prikazuje se državni dug, dok se u godišnjem izvještaju prikazuje javni dug.

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI

Treći kvartal 2022. godine obilježen je nastavkom rasta ekonomskih pokazatelja crnogorske privrede. Shodno preliminarnim podacima MONSTAT-a, realni rast BDP-a tokom prvih devet mjeseci ove godine iznosio je 7,1% u odnosu na isti period prethodne godine. Ostvareni rast rezultat je povećanja aktivnosti u turizmu, trgovini, šumarstvu i većini vidova saobraćaja, a zabilježeno je i poboljšanje na tržištu rada. Tome je doprinijelo povećanje domaće i inostrane tražnje, kao i snažan oporavak izvoza roba i usluga, te privatne potrošnje. Ostvareni tempo rasta biće izazovno održati u narednom periodu s obzirom da su i dalje prisutni brojni rizici vezani za razvoj aktuelne geopolitičke situacije i očekivani nastavak inflatornih pritisaka.

Stope rasta inflacije u trećem kvartalu bile su znatno povećane u odnosu na uporedni period, prevažodno kao rezultat povećanja cijena energenata, prehrambenih proizvoda i sirovina na međunarodnim tržištima, usljed nastavka geopolitičkih tenzija i situacije u Ukrajini. Rast cijena donekle je ublažen majskim smanjenjem akciza na naftne derivate, čije trajanje je dodatno prolongirano u septembru, kao i administrativnom kontrolom cijena osnovnih životnih namirnica. Potrošačke cijene u periodu januar - septembar 2022. godine u prosjeku su bile više za 11,6% u poređenju sa istim periodom prethodne godine, dok su cijene u septembru u odnosu na isti mjesec prethodne godine bile više u prosjeku za 16%. Nastavak inflatornih pritisaka predviđa se i u narednom periodu s obzirom na očekivano dalje pogoršanje uslova na finansijskim i robnim međunarodnim tržištima, visoku uvoznju zavisnost crnogorske ekonomije, kao i na povećanje platežno sposobne domaće tražnje usljed rasta zarada, najavljenog od strane sindikata i pojedinih grupa poslodavaca.

Ukupna industrijska proizvodnja u prvih devet mjeseci zabilježila je pad od 3,8% na godišnjem nivou, čemu je najviše doprinio pad proizvodnje u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom od 17,8%, kao rezultat loše hidrološke situacije. Polazeći od neizvjenosti na globalnom tržištu energenata i potrebe za obezbjeđenjem nesmetanog snabdijevanja domaćih potrošača električnom energijom energentima Vlada Crne Gore osnovala je Nacionalni savjet za analizu i praćenje sigurnosti snabdijevanja energijom i energentima.

Povećanje industrijske proizvodnje zabilježeno je u sektoru prerađivačka industrija, za 4,5% i u sektoru vađenje ruda i kamena, za 11,1% (najviše zahvaljujući povećanoj proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda, odnosno rudnika uglja u Pljevljima). U sektoru građevinarstva je, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, zabilježen godišnji pad vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 3,1%, koliko je iznosio i pad efektivnih časova rada.

U sektoru turizma nastavljeno je povećanje potražnje i kao rezultat toga rast dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista. Crnu Goru je u prvih devet mjeseci 2022. godine, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, u kolektivnom smještaju posjetilo 987.524 turista, a registrovano je 3,84 miliona noćenja (godišnji rast od 56,26%, odnosno 43,66%). Preliminarno procijenjeni prihodi od putovanja-turizma iznosili su 916,19 miliona eura, što predstavlja povećanje od 30,23% na godišnjem nivou i čini 90,16% ostvarenih prihoda u istom periodu rekordne 2019. godine.

Rezultati u oblasti saobraćaja, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, rastućim pokazateljima prate ostvareni rast u turizmu i trgovini. Kod svih vidova prevoza putnika ostvaren je godišnji rast, od čega najveći u drumskom saobraćaju, 58,14%, dok je najveći rast prevoza roba zabilježen u željezničkom saobraćaju, 69,48%, a jedino je na aerodromima zabilježen pad prevoza roba, od 10,98%.

Kretanja na tržištu rada pratila su trend ukupog rasta crnogorske ekonomije. Prema podacima MONSTAT-a, u prvih devet mjeseci broj zaposlenih u prosjeku je iznosio 222.659 i bio je veći za 21,90% na godišnjem nivou. Povećanje broja zaposlenih evidentno je kod svih sektora, pri čemu je najveći rast zabilježen u sektorima administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, 57,26%, i usluge smještaja i ishrane, 53,36%, dok je najmanji rast ostvaren u sektoru državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje, 6,13%. Zabilježeni rast broja zaposlenih dijelom je rezultat i pooštrene kaznene politike inspekcije rada, odnosno prevođenja lica, zaposlenih putem ugovora o djelu, što je obligacioni odnos koji ne uključuje plaćanje doprinosa iz rada, u radni odnos koji to uključuje.

Broj registrovanih nezaposlenih istovremeno je, prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, u prvih devet mjeseci 2022. godine u prosjeku iznosio 49.248 ili 8,83% manje na godišnjem nivou. Stopa registrovane nezaposlenosti iznosila je u septembru 2022. godine 19,08% i manja je za 4,18 pp u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Dio ovih promjena statističke je prirode usljed brisanja određenog broja nezaposlenih lica kojima je vraćeno pravo na naknadu, shodno Zakonu o obeštećenju bivših korisnika naknada po osnovu rođenja troje i više djece.

U posmatranom periodu zabilježen je značajan rast zarada, uglavnom kao rezultat primjene programa „Evropa sad“, kojim je minimalna neto zarada povećana od 01. 01. 2022. godine sa 250 na 450 eura, i ukinuta obaveza plaćanja doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje. Prema podacima MONSTAT-a, prosječna bruto zarada u Crnoj Gori u posmatranom periodu iznosila je 879 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 708 eura (rast od 11,13%, odnosno 33,58% na godišnjem nivou).

U platnom bilansu Crne Gore zabilježeno je povećanje deficita tekućeg računa uzrokovanog prevashodno povećanjem uvoznih cijena, ali i rastom domaće tražnje. Prema preliminarnim podacima, deficit tekućeg računa u prvih devet mjeseci 2022. godine iznosio je 478,06 miliona eura, što predstavlja godišnji rast od 90,44%. Ovo je rezultat je snažnog povećanja spoljnotrgovinskog deficita (usljed većeg rasta uvoza od izvoza roba), koji je dijelom ublažen suficitima na računima usluga, te primarnog i sekundarnog dohotka. Deficit tekućeg računa u potpunosti je finansiran neto prilivom stranih direktnih investicija. Istovremeno, na finansijskom računu zabilježen je neto priliv kapitala kao rezultat povećanja neto priliva stranih direktnih investicija, uz istovremeno smanjenje neto odliva po osnovu portfolio investicija, ali i udvostručen odliv ostalih investicija (uglavnom po osnovu povlačenja ulaganja iz inostranstva).

Spoljnotrgovinski deficit na kraju trećeg kvartala 2022. godine iznosio je 1.994,19 miliona eura i bio je veći za 41,18% u odnosu na isti period prethodne godine, prevashodno pod uticajem rasta cijena nafte i naftnih derivata, električne energije, hrane i metala na međunarodnom tržištu. Spoljnotrgovinski deficit rezultat je visokog nivoa uvoza roba koji je iznosio 2.563,09 miliona eura, što predstavlja rast od 43,70% na godišnjem nivou, dok je ukupan izvoz roba iznosio 568,90 miliona eura ili 53,31% više nego u uporednom periodu, prevashodno usljed značajnog povećanja vrijednosti izvoza električne energije i obojenih metala.

Na računu usluga zabilježen je suficit u iznosu od 1.072,46 miliona eura, što je za 33,13% više nego u uporednom periodu prethodne godine, a rezultat je povećanja prihoda od putovanja-turizma i transportnih usluga. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 1.746,14 miliona eura, dok su ukupni rashodi iznosili 673,68 miliona eura (rast od 40,42%, odnosno 53,82% na godišnjem nivou). Na računima primarnog i sekundarnog dohotka zabilježen je suficit u iznosu od 102,19 miliona eura, odnosno 341,48 miliona eura (rast od 33,52%, odnosno 22,23% na godišnjem nivou), kao rezultat značajnog povećanja priliva po osnovu kompenzacija zaposlenih, odnosno doznaka iz inostranstva.

Nastavljen je i trend rasta priliva stranih direktnih investicija (SDI), pa je neto priliv SDI, prema preliminarnim podacima, iznosio je 599,03 miliona eura (rast od 70,03% na godišnjem nivou). Ukupan priliv SDI iznosio je 847,83 miliona eura (rast od 41,32%), na šta je najviše uticao priliv vlasničkih ulaganja koja su iznosila 465,05 miliona eura (rast od 53,55%). U strukturi vlasničkih ulaganja, 142,85 miliona eura odnosilo se na investicije u kompanije i banke (rast od 20,44%), dok su ulaganja u nekretnine iznosila 322,20 miliona eura (rast od 74,86%). Interkompanijski dug, odnosno ukupan priliv dužničkih ulaganja, iznosio je 316,28 miliona eura (rast od 36,73%), dok se 66,05 miliona eura ukupnog priliva SDI odnosilo na kategoriju ostalo, odnosno priliv po osnovu povlačenja ulaganja iz inostranstva. Ukupan odliv SDI iznosio je 248,80 miliona eura i na približno je istom nivou kao i tokom uporednog perioda.

Prema preliminarnim podacima, ukupan spoljni dug Crne Gore na kraju drugog kvartala 2022. godine iznosio je 9.317,49 miliona eura. Na godišnjem nivou povećan je za 158,78 miliona eura ili za 1,73%, i to više kao rezultat povećanja spoljnog duga privatnog, nego javnog sektora. Učešće ukupnog spoljnog duga u procjenjenom BDP-u iznosilo je 163,45%, što predstavlja pad od 21,38 pp na godišnjem nivou.

Tokom prvih devet mjeseci 2022. godine državni budžet su obilježili povećana naplata budžetskih prihoda i povećanje konsolidovanih rashoda u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Procjenjuje se da je rast naplate prihoda rezultat veće poreske discipline usljed implementacije projekta elektronske fiskalizacije, zatim rasta cijena artikala i rasta raspoloživog dohotka građana kroz implementaciju programa „Evropa sad“. Veći kapitalni izdaci, uslovljeni otplatom druge i treće rate kredita kineskoj EXIM banci za auto-put Bar-Boljare u januaru i julu ove godine, kao i povećanje transfera za socijalnu zaštitu (prevashodno po osnovu prava koja proizlaze iz Zakona o obeštećenju bivših korisnica naknada po osnovu rođenja troje i više djece) determinisali su povećanje budžetskih rashoda u odnosu na isti period 2021. godine.

Značajniji rast prihoda od rashoda rezultirao je smanjenjem gotovinskog deficita budžeta za 29,30 miliona eura na godišnjem nivou, koji je procijenjen na 35,97 miliona eura ili 0,63% BDP-a.

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija na kraju septembra 2022. godine bruto državni dug iznosio je 3.999,75 miliona eura ili 70,17% BDP-a i u odnosu na kraj septembra prethodne godine manji je za 76,49 miliona eura ili 1,88%, usljed redovnog izmirivanja kreditnih obaveza. Od ukupnog iznosa bruto državnog duga, na unutrašnji dug odnosilo se 375,25 miliona eura ili 9,38% BDP-a, a na spoljni dug 3.624,50 miliona eura ili 90,62% BDP-a. Ukupan neto državni dug (uključujući depozite) iznosio je 3.693,20 miliona eura ili 64,79% procijenjenog BDP-a. I pored smanjenja, nivo državnog, ali i javnog duga, a naročito njihov spoljni segment i dalje je visok i predstavlja ozbiljan rizik, odnosno jedan od najvećih izazova upravljanja crnogorskom ekonomijom.

Tokom prvih devet mjeseci 2022. godine bankarski sektor je nastavio da daje značajan doprinos oporavku domaće privrede, kroz intenzivnu kreditnu aktivnost, koju je pratilo očuvanje sigurnosti i stabilnosti ovog sektora, podržano visokim nivoom likvidnih sredstava i rastom depozita. Likvidna aktiva banaka na kraju septembra 2022. godine iznosila je 1.932,80 miliona eura, što predstavlja godišnji rast od 36,37%, odnosno rast od 37,59% u poređenju sa krajem prethodne godine. Depoziti u bankama su na istorijskom maksimumu u iznosu od 4.996,36 miliona eura, što predstavlja godišnji rast od 24,43%. Značajan dio privremenih mjera za ublažavanje negativnog uticaja epidemije COVID-19, koje je Centralna banka donijela tokom 2020. i 2021. godine kroz jedanaest paketa mjera, i dalje je na snazi.

Ukupni krediti banaka na kraju septembra 2022. godine iznosili su 3.667,23 miliona eura, što predstavlja rast od 4,82% na godišnjem nivou, odnosno 9,13% u poređenju sa krajem prethodne godine. Međutim, kao rezultat nepovoljnog uticaja pandemije na crnogorsku ekonomiju, nekvalitetni krediti umjereno su porasli i iznosili 215,35 miliona eura, odnosno 5,87% ukupnih kredita (rast učešća od 0,25 pp na godišnjem nivou). U posmatranom periodu bankarski sektor je ostvario pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 64,72 miliona eura.

Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite na kraju septembra 2022. godine iznosila je 5,60% i u odnosu na uporedni period bila je niža za 0,12 pp, dok je u odnosu na kraj 2021. godine bila niža za 0,06 pp. Istovremeno, prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na depozite iznosila je 0,26% i bilježi pad od 0,09 pp na godišnjem nivou, dok je u odnosu na kraj 2021. godine bila niža za 0,08 pp.

Na kraju septembra 2022. godine bilansna suma MFI iznosila je 78,45 miliona eura (godišnji pad od 2,43%, odnosno 2,12% u poređenju sa krajem prethodne godine). Ukupni krediti MFI iznosili su 68,51 milion eura (ili 87,33% aktive) i na godišnjem nivou smanjeni su za 965.000 eura (1,39%), odnosno povećani za 1,69 miliona eura (2,52%) u poređenju sa krajem prethodne godine. Odobreno je ukupno 44,56 miliona eura novih kredita, što predstavlja rast od 8,83 miliona eura ili 24,71% na godišnjem nivou. Profit ovih finansijskih posrednika iznosio je 3,10 miliona eura.

Na kraju septembra 2022. godine bilansna suma lizing kompanija iznosila je 48,35 miliona eura, što predstavlja godišnji rast od 6,26 miliona eura (14,87%), odnosno 7,84 miliona eura (19,35%) u poređenju sa krajem prethodne godine, dok je profit ovih finansijskih posrednika iznosio 312.000 eura.

Na kraju septembra 2022. godine bilansna suma faktoring društava iznosila je 7,81 milion eura i na godišnjem nivou povećana je za 3,51 milion eura (81,51%), odnosno za 3,21 milion eura (69,72%) u poređenju sa krajem prethodne godine, dok je profit ovih finansijskih posrednika iznosio 198.000 eura.